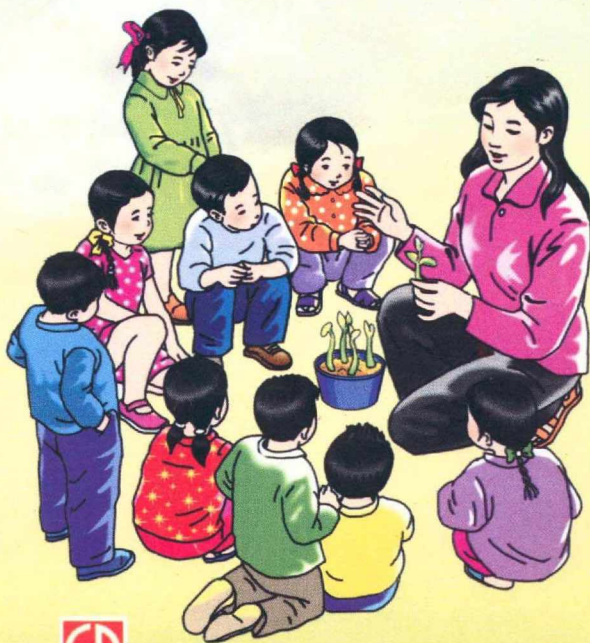

NGUYỄN THỊ THU HIỀN

TRÒ CHƠI, THÍ NGHIỆM

TÌM HIỂU MÔI TRƯỜNG THIÊN NHIÊN

TRẺ 5-6 TUỔI

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

BSP TB
T.V. PM
372.6
TR 400.4H

NGUYỄN THỊ THU HIỀN

TRÒ CHƠI, THÍ NGHIỆM
TÌM HIỂU MÔI TRƯỜNG THIÊN NHIÊN
(TRẺ 5 - 6 TUỔI)

(Tái bản lần thứ hai)

TRƯỜNG S. G. S. T. B
THỊ HIỀN
PHÒNG MẪU

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

LỜI NÓI ĐẦU

Tìm hiểu môi trường thiên nhiên (MTTN) là một trong những nội dung cơ bản, chiếm vị trí quan trọng trong chương trình giáo dục mầm non. Việc tổ chức cho trẻ tích cực khám phá, tìm hiểu MTTN sẽ giúp hình thành, củng cố và phát triển những tri thức sơ giản về sự vật, hiện tượng thiên nhiên, nhằm thoả mãn nhu cầu nhận thức và mở rộng hiểu biết cho trẻ về thế giới khách quan; phát triển các quá trình tâm lí nhận thức (như cảm giác, tri giác, tư duy, tưởng tượng,...), các năng lực hoạt động trí tuệ (như năng lực quan sát, phân tích, tổng hợp, so sánh, khái quát hoá, suy luận,...) và phát triển ngôn ngữ. Từ đó, giáo dục cho trẻ có thái độ ứng xử đúng đắn đối với thiên nhiên theo tinh thần của lòng nhân ái, tình yêu đối với cái đẹp, thái độ tôn trọng và gìn giữ môi trường, bước đầu biết sống có văn hoá.

Dựa trên đặc điểm tâm lí, nhận thức của trẻ mẫu giáo nói chung, mẫu giáo lớn (MGL) nói riêng, các nhà tâm lí học, giáo dục học đã chứng minh rằng, quá trình tìm hiểu MTTN được tổ chức mang tính chất khám phá, trải nghiệm, theo phương thức “Trẻ chơi mà học, học mà chơi” là phù hợp hơn cả đối với trẻ. Đặc biệt, việc sử dụng trò chơi, thí nghiệm đơn giản luôn tạo cho trẻ sự hứng thú, kích thích trẻ tích cực hoạt động, phát triển ở trẻ tính tò mò, ham hiểu biết, thích khám phá, tìm tòi, phát triển óc quan sát, phán đoán và các năng lực hoạt động trí tuệ, ... từ đó mà nâng cao hiệu quả của quá trình tìm hiểu MTTN.

Thực tiễn đổi mới giáo dục mầm non hiện nay cho thấy, trò chơi, thí nghiệm đơn giản đã dần được sử dụng như một phương pháp, phương tiện hữu hiệu trong quá trình tổ chức cho trẻ khám phá, tìm hiểu MTTN. Tuy nhiên, số lượng trò chơi chưa nhiều, nội dung nghèo nàn, ít hấp dẫn đối với trẻ. Các trò chơi, thí nghiệm được thiết kế sẵn. Giáo viên mầm non chỉ mới sử dụng các trò chơi ít ỏi này trên “tiết học”, ít tổ chức cho trẻ làm các thí nghiệm. Họ còn lúng túng trong việc thiết kế và sử dụng trò chơi, thí nghiệm linh hoạt, mang tính phát triển, phù hợp với đặc điểm cá nhân trẻ và điều kiện thực tiễn của trường lớp, địa phương.

Do đó, cuốn sách “Trò chơi, thí nghiệm tìm hiểu MTTN (trẻ 5 - 6 tuổi)” sẽ giúp giáo viên chủ động sáng tạo ra các trò chơi, thí nghiệm phù hợp, hấp

dẫn với trẻ, đáp ứng các yêu cầu đổi mới giáo dục mầm non, tiến tới thực hiện thành công chương trình giáo dục mầm non mới.

Sách gồm 4 phần :

Phần một - Hướng dẫn thiết kế trò chơi, thí nghiệm tìm hiểu môi trường thiên nhiên cho trẻ mẫu giáo lớn.

Phần hai - Các trò chơi giúp trẻ mẫu giáo lớn khám phá, tìm hiểu môi trường thiên nhiên.

Phần ba - Các thí nghiệm giúp trẻ mẫu giáo lớn tìm hiểu môi trường thiên nhiên.

Phần bốn - Hướng dẫn sử dụng và tổ chức trò chơi, thí nghiệm tìm hiểu môi trường thiên nhiên.

Cuốn sách còn là tài liệu tham khảo bổ ích dành cho sinh viên khoa Giáo dục mầm non các trường Cao đẳng và Đại học.

Tác giả rất mong nhận được sự góp ý của bạn đọc để cuốn sách được hoàn thiện hơn.

Tác giả

PHẦN MỘT

HƯỚNG DẪN THIẾT KẾ CÁC TRÒ CHƠI HỌC TẬP VÀ THÍ NGHIỆM TÌM HIỂU MÔI TRƯỜNG THIÊN NHIÊN CHO TRẺ MẪU GIÁO LỚN

I - NGUYÊN TẮC THIẾT KẾ TRÒ CHƠI HỌC TẬP, THÍ NGHIỆM ĐƠN GIẢN TÌM HIỂU MÔI TRƯỜNG THIÊN NHIÊN CHO TRẺ MẪU GIÁO LỚN

Để phát huy hiệu quả sử dụng, các trò chơi học tập (TCHT) và thí nghiệm tìm hiểu MTTN được thiết kế dựa trên một số nguyên tắc sau :

* *Đảm bảo tính mục đích* : TCHT và thí nghiệm tìm hiểu MTTN cần được thiết kế để hướng tới thực hiện mục tiêu giáo dục mầm non nói chung, mục tiêu làm quen trẻ mẫu giáo lớn với MTTN nói riêng. Vì vậy, các yếu tố của TCHT và thí nghiệm tìm hiểu MTTN cần hướng vào làm giàu biểu tượng về sự vật, hiện tượng thiên nhiên, phát triển kỹ năng nhận thức và hành động, giáo dục thái độ đúng đắn của trẻ đối với MTTN.

* *Đảm bảo tính phù hợp* : Có nghĩa là cần thiết kế TCHT và thí nghiệm tìm hiểu MTTN phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý của trẻ mẫu giáo lớn nói chung và đặc điểm nhận thức của trẻ về MTTN nói riêng.

* *Đảm bảo tính hấp dẫn để phát huy được tính tích cực, tự do, tự nguyện tham gia vào trò chơi, thí nghiệm của trẻ* : Trò chơi và thí nghiệm muốn thu hút được trẻ tích cực, tự do, tự nguyện tham gia thì chúng phải hấp dẫn đối với trẻ, kích thích ở trẻ nhu cầu tìm tòi, khám phá và có ý nghĩa giải quyết vấn đề của trẻ.

* *Đảm bảo tính phổ biến* : Có thể sử dụng rộng rãi ở các địa phương, các trường khác nhau, dễ sử dụng ; vật liệu, đồ chơi đơn giản, dễ kiếm, dễ làm.

* *Đảm bảo tính đa dạng* :

- Đa dạng về nội dung để hình thành ở trẻ không chỉ các kiến thức, kĩ

năng đa dạng mà còn giáo dục ở trẻ cả thái độ nhân văn đối với MTTN, đồng thời có thể lồng ghép nội dung các lĩnh vực khác vào trò chơi, thí nghiệm một cách nhẹ nhàng như đong, đo, đếm, nhận biết chữ số, hát, vận động, ...

- Đa dạng về hình thức tổ chức : cả lớp, theo nhóm hoặc cá nhân.

* *Đảm bảo tính linh hoạt, sáng tạo* : Các TCHT và thí nghiệm tìm hiểu MTTN được thiết kế và sử dụng linh hoạt, sáng tạo ở các giai đoạn cung cấp, hình thành biểu tượng mới, củng cố mở rộng biểu tượng đã biết, phát triển kỹ năng, giáo dục thái độ ; có thể sử dụng ở các thời điểm khác nhau (trong tiết học và ngoài tiết học), ở các chủ đề giáo dục khác nhau ; không nhất thiết phải theo một trật tự nhất định mà tùy thuộc vào mục đích, nội dung giáo dục, dạy học, tùy thuộc vào đặc điểm phát triển, nhu cầu hứng thú của trẻ và điều kiện của trường, lớp mầm non.

* *Đảm bảo tính phát triển* : Việc thiết kế và sử dụng trò chơi, thí nghiệm được xếp từ dễ đến khó, từ tìm hiểu đặc điểm đặc trưng đến phân nhóm, phân loại, tìm hiểu mối liên hệ giữa các sự vật, hiện tượng, phát triển ngôn ngữ, giáo dục thái độ theo trình độ phát triển nhận thức của trẻ về MTTN và trong mỗi TCHT có thể có nhiều mức độ chơi khác nhau, nâng dần độ khó của các trò chơi (ví dụ, các trò chơi phân nhóm, phân loại có thể sắp xếp từ trò chơi yêu cầu trẻ phân nhóm theo dấu hiệu cho sẵn, tìm vật không cùng nhóm, tự phân loại và đặt tên cho nhóm). Hoặc thí nghiệm để tìm hiểu cái gì tan được và cái gì không tan được trong nước đến tìm hiểu mối quan hệ giữa tốc độ, độ mạnh của hành động khuấy, lượng nước, nhiệt độ với tốc độ tan của các chất trong nước, v.v...

II - YÊU CẦU ĐỐI VỚI VIỆC THIẾT KẾ TCHT, THÍ NGHIỆM ĐƠN GIẢN TÌM HIỂU MTTN CHO TRẺ MẪU GIÁO LỚN

1. Thiết kế TCHT

- Cần đảm bảo các thành tố cấu trúc cơ bản của TCHT.
- Cần đảm bảo cho trẻ được chơi vui vẻ, tự do, tự nguyện.
- Các yếu tố của trò chơi hấp dẫn : Đặt tên hấp dẫn cho từng trò chơi, luật chơi rõ ràng đơn giản, dễ hiểu, dễ nhớ, dễ thực hiện đối với trẻ ; phương tiện để chơi sinh động, hấp dẫn, có thể thu hút trẻ cùng tham gia chuẩn bị.

- Căn theo hướng mở nhằm đáp ứng các mức độ nhận thức khác nhau của trẻ.

- Sắp xếp các trò chơi theo từng mức độ và từng chủ đề giáo dục thành một hệ thống từ dễ đến khó, từ đơn giản đến phức tạp.

2. Thiết kế thí nghiệm tìm hiểu MTTN

- Phải đảm bảo tạo ra sự thay đổi rõ ràng để giúp trẻ dễ nhận biết.

- Để thực hiện, không đòi hỏi các điều kiện đặc biệt, là những hiện tượng thường diễn ra trong cuộc sống xung quanh trẻ.

- Phải đảm bảo tính nhân văn, không gây thiệt hại cho vật làm thí nghiệm, không làm tổn thương đến tâm hồn của trẻ.

- Thí nghiệm cần được tiến hành trong khoảng thời gian nhất định, không thiết kế các thí nghiệm có thời gian kéo dài quá lâu vì dễ làm trẻ quên mất những gì xảy ra ban đầu.

- Phải đảm bảo an toàn cho trẻ trong quá trình làm thí nghiệm (an toàn về dụng cụ, vật liệu,...).

III - CÁCH THIẾT KẾ TCHT, THÍ NGHIỆM TÌM HIỂU MTTN CHO TRẺ MẪU GIÁO LỚN

1. Cách thiết kế TCHT

Cách thiết kế TCHT tìm hiểu MTTN được thực hiện theo các bước sau :

Bước 1 : Xác định trình độ phát triển nhận thức hiện thời của trẻ về MTTN thông qua việc quan sát trẻ trong các hoạt động, trò chuyện với trẻ, thông qua các hoạt động thể hiện của trẻ như vẽ, nặn, cắt, xé dán, kể chuyện,...

Bước 2 : Xác định mục tiêu, nội dung tìm hiểu MTTN cho trẻ căn cứ vào chương trình giáo dục trẻ mẫu giáo lớn (ở phần nội dung cho trẻ làm quen với môi trường xung quanh trong chương trình cải cách mẫu giáo hoặc trong nội dung phát triển nhận thức cho trẻ mẫu giáo lớn ở chương trình mới), đối chiếu với trình độ đã đạt được ở trẻ để lựa chọn nội dung phù hợp với trẻ, phù hợp với thực tiễn MTTN ở địa phương và điều kiện của trường mình.

Bước 3 : Lựa chọn các nội dung cụ thể và sắp xếp chúng theo từng mảng nội dung từ dễ đến khó, từ gần đến xa, từ những sự vật, hiện tượng gần gũi, quen thuộc với trẻ đến những sự vật, hiện tượng ít quen thuộc hơn.

Bước 4 : Lựa chọn và gắn kết các yếu tố của trò chơi phù hợp với nội dung tìm hiểu MTTN đã lựa chọn.

a) Xác định nhiệm vụ nhận thức của trò chơi

Nhiệm vụ nhận thức của trò chơi chính là những nhiệm vụ, nội dung tìm hiểu MTTN của trẻ mẫu giáo lớn mà giáo viên đã lựa chọn ở bước 3. Ví dụ, để thực hiện nhiệm vụ phát triển khả năng phân loại, phân nhóm động vật theo 2 - 3 dấu hiệu, chúng ta có thể đưa nhiệm vụ này vào thành nhiệm vụ nhận thức của trò chơi “gắn hình” ; để giáo dục thái độ nhân văn có thể tổ chức trò chơi “Nên, không nên”, “Mặt cười, mặt mếu”. Khi xác định nhiệm vụ nhận thức của trò chơi, không chỉ dừng lại ở nhiệm vụ hình thành biểu tượng về các sự vật, hiện tượng thiên nhiên mà có thể kết hợp với các nhiệm vụ phát triển các chức năng tâm lí và giáo dục thái độ (ví dụ, có thể gắn kết nhiệm vụ phát triển tư duy trực quan – sơ đồ, trong quá trình giải quyết nhiệm vụ củng cố hiểu biết của trẻ về môi trường sống của các con vật, phát triển chức năng kí hiệu tượng trưng trong trò chơi giáo dục thái độ “Nên – không nên”) hoặc có thể gắn kết với nội dung các lĩnh vực khác như toán, âm nhạc, vận động. Tuy nhiên, không được làm phai mờ tính trọng tâm của trò chơi tìm hiểu MTTN.

b) Lựa chọn hành động chơi của trò chơi

Hành động chơi được lựa chọn dựa vào nội dung tìm hiểu MTTN, dựa vào nhiệm vụ nhận thức đã được xác định và điều kiện của trường lớp (không gian, địa điểm chơi, đồ chơi,...).

Có thể nói các yếu tố không gian, địa điểm chơi, đồ chơi chi phối rất nhiều đến các hành động chơi. Nếu không gian chơi chật hẹp có thể tổ chức cho trẻ chơi trò chơi không đòi hỏi vận động nhiều và hình thức chơi chủ yếu là cá nhân hoặc theo nhóm nhỏ. Nếu có các đồ chơi mang đậm nét đặc trưng điển hình, có thể lựa chọn hành động chơi để làm chính xác hoá biểu tượng cho trẻ. Nếu có bộ tranh ảnh, lô tô thì có thể có các trò chơi so sánh, phân loại, khái quát hoá ... Những hành động chơi chủ yếu có thể lựa chọn khi thiết kế trò chơi tìm hiểu MTTN như vận động, khám phá, đóng vai, đố và đoán [12], các hành động sử dụng các thao tác tư duy và kĩ năng hoạt động trí tuệ (quan sát, phân tích, tổng hợp, so sánh, phân loại, khái quát hoá), các hành động ngôn ngữ, v.v...